

Röntgensjuksköterskeutbildningen från i går till i dag

– Del 1

Röntgensjuksköterskan har en historia som sträcker sig tillbaka till 1895 när röntgenstrålarna upptäcktes av Wilhelm Conrad Röntgen. Enligt Holm-Nyqvist (1993) fanns det under första delen av 1900-talet ingen speciell utbildning för röntgensjuksköterskor. När röntgenverksamheten så krävde rekryterades sjuksköterskor som fick sin utbildning på avdelningen.

Praktik på röntgenavdelningen krävdes efter sjuksköterskeutbildning

Sjuksköterskeutbildningen blev treårig och intagningskrav fastställdes 1931. För att få arbeta på en röntgenavdelning krävdes förutom avslutad sjuksköterskeutbildning också praktik. Det innebar att sjuksköterskan gick som elev på avdelningen och lärdes upp av läkare med röntgen som specialitet. Utöver detta skulle sjuksköterskan också delta i olika föreläsningar. Den som gått igenom teori och praktik fick titeln röntgensjuksköterska. En ny utbildning kom 1940, en specialistutbildning som omfattade sex månader.

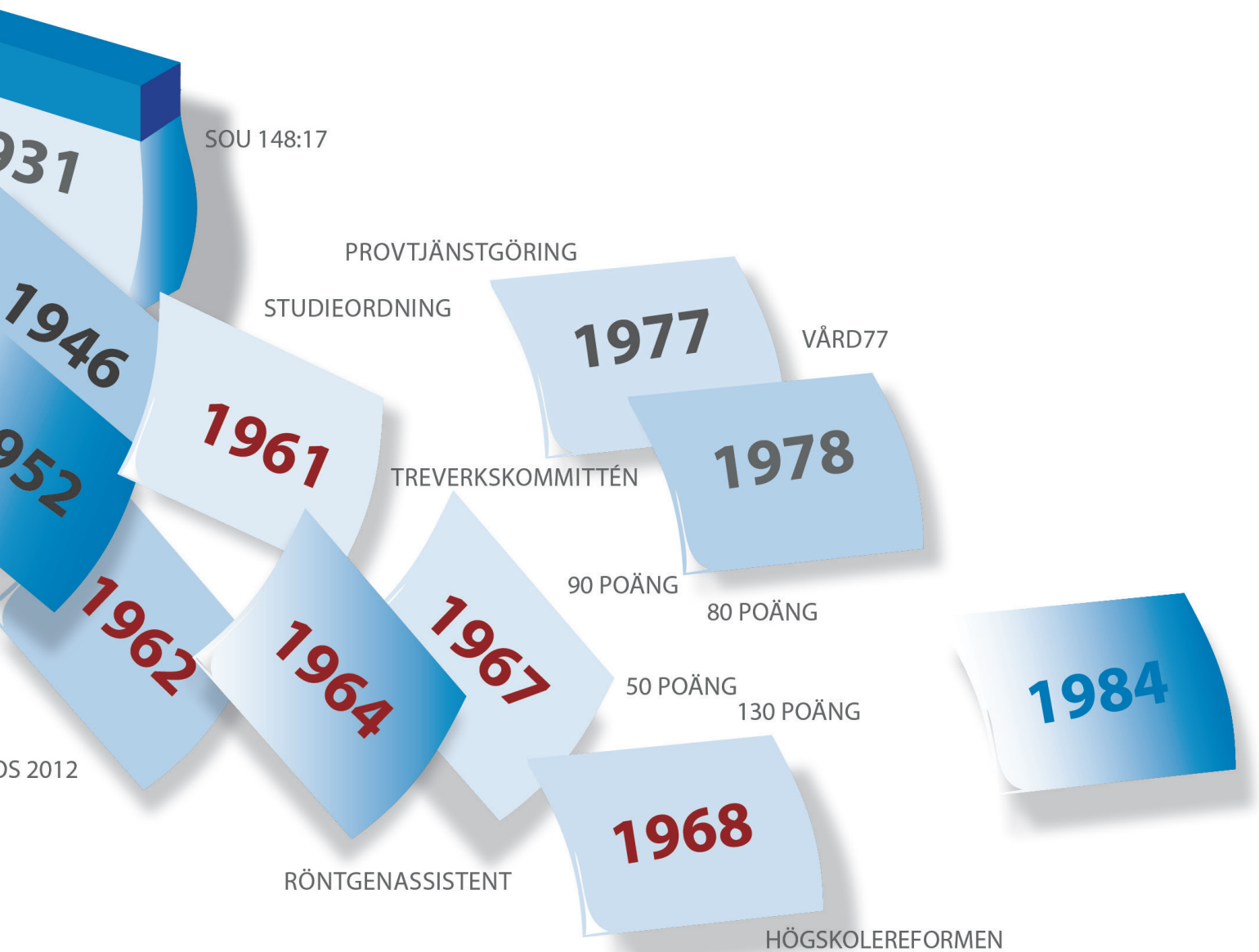
Direktutbildning kom på tal 1946

I SOU 148:17, 1946 års betänkande om sjuksköterskeutbild-

ningen, görs ett uttalande om utbildningen för röntgen. Här sägs att många uppgifter på röntgenavdelningen är av teknisk natur och man skulle överväga om inte en del av personalen skulle direkt utbildas.

1952 års studieordning

Enligt 1952 års studieordning omfattade sjuksköterskeutbildningen 3 – 3 ½ år och föregicks av en provtjänstgöring. Sjuksköterskeutbildningen inleddes med en obligatorisk allmänutbildning under de två första åren och därefter följde direkt en specialutbildning i något av följande områden: medicinsk sjukvård, kirurgisk sjukvård, kirurgisk poliklinik, sinnessjukvård, operationssköterskearbete, röntgenarbete, distriktssjukvård, barnsjukvård och barnmorskearbete. (Källa SOU 2012).

Förslag på ny utbildning till medicinsk teknisk assistent

Under slutet av 50- och 60-talet var det stor brist på sjuksköterskor med utbildning inom röntgen och förslag på en ny direktutbildning med yrkestiteln röntgenassistent tillkom.

Det var den så kallade Tapperska utredningen som tillsattes i juni 1961 som fick uppdraget att utreda. Kunglig Maj:t beslutade att uppdraga åt Treverksskommittén, (Medicinalstyrelsen, AMS och Kungliga överstyrelsen för yrkesutbildning) att i samråd med berörda organisationer och myndigheter undersöka om man kunde föra över arbetsuppgifter från sjuksköterskor till nya yrkesgrupper. Om det var möjligt skulle man anordna utbildning för röntgenpersonal, men även annan sjukvårdspersonal som kunde avlasta eller ersätta personal med sjuksköterskeutbildning. Den snabba utvecklingen inom

verksamheten var också en bidragande orsak. Det var stor brist på röntgensjuksköterskor och det var många röntgenbiträden som fick förordnanden att arbeta som sjuksköterskor.

De första medicinska tekniska röntgenassistenterna börjar utbildas 1962

De första assistenterna börjar utbildas 1962 och fanns förutom inom röntgen även inom radioterapi, operation och ögonverksamhet. Då utbildningen specialiserades redan från början ansåg man att den kunde göras kortare så att utbildad personal snabbare kom ut på arbetsmarknaden. Det ansågs dessutom vara ekonomiskt försvarbart med en kort och målinriktad utbildning för dessa funktioner. Röntgenassistenten skulle ansvara för tekniken som blivit alltmer avancerad. Utbildningen

låg under yrkeshögskolans ansvarsområde. Intagning till utbildning skedde via AMS. Från början var utbildningen fyra terminer. I slutet av 1963 fanns det 72 medicinsk tekniska röntgenassistenter. Utbildningen hade fallit väl ut men det bedömdes önskvärt med ytterligare utbildning i läkemedelslära och ökad sjukvårdspraktik.

Röntgenassistentutbildningen förlängdes 1964

den medicinsk tekniska röntgenassistentutbildningen förlängdes 1964 då de skulle ta hand om både patienten och tekniken och även få arbetsledande befattningar. De goda resultaten av utbildningen ledde till att Örebro startade en oftalmolog-assistent-utbildning och i Lund startades en utbildning till dialysassistent. De nytexaminerade assistenterna mottogs med öppna armar hos sjukvårds-huvudmannen. Sjuksköterskorna däremot visade på viss tveksamhet. Mycket av kritiken handlade om utbildningen och vad den nya yrkesgruppen fick utföra. »De är ju inga riktiga sjuksköterskor«. Skulle de få delta i jourtjänst? Skulle de få ha hand om läkemedel? Den nya utbildningen ledde inte fram till legitimation och yrkesbenämningen ställde till det i en del sammanhang då den inte uttryckte något jämställt förhållande, de var assistenter.

SHSTS uppvalde medicinalstyrelsen i legitimationsfrågan 1967 och 1968 uppvalde SHSTF medicinalstyrelsen om legitimation och kompetens för röntgenassistenterna. Namninsamlingar förekom på flera ställen ute i landet.

Vård77-reformen lade grund för förändring av utbildningen

Vård77-reformen kom att ligga till grund för en genomgripande förändring av bland annat utbildningen i diagnostisk radiologi (SOU 1978:50). Utbildningen blev en egen gren inom hälso- och sjukvårdslinjen på 90 poäng. I dessa poäng ingick en yrkesinriktad kurs på 50 poäng. Examensbenämningen blev sjuksköterska inom diagnostisk radiologi. Legitimation erhöles efter genomgången utbildning efter särskild ansökan till Socialstyrelsen. Utbildningen till sjuksköterska omfattade 80 poäng vid denna tidpunkt. Högskolereformen 1977 inne-

bar att all eftergymnasial utbildning skulle bedrivas i form av högskoleutbildning. Reformen avsåg enbart grundutbildning. Reformen innebar att nästan all eftergymnasial utbildning täcktes av högskoleutbildnings-begreppet. Högskoleutbildning skulle bedrivas på vetenskaplig grund, skulle ge kritisk skolning och vara yrkesförberedande.

Legitimation och titel

Från och med 1984 fick de som examinerades från utbildningen legitimation och titeln sjuksköterska inom diagnostisk radiologi. Antagningskraven var precis som för alla andra sjuksköterskeutbildningar 2-årig vårdlinje. 1986 blev det klart att de som redan var utbildade röntgenassistenter kunde ansöka om legitimation. Kravet var att man skulle ha arbetat heltid i yrket tre av de senaste fem åren. Titeln legitimerad sjuksköterska inom diagnostisk radiologi. Vårdförbundet hade då tillsammans med Svensk förening röntgensjuksköterskor under lång tid arbetat med att yrkesgruppen skulle legitimeras.

Svårt få sökande till utbildningen

Eftersom det var svårt att få sökande till röntgensjuksköterskeutbildningen beslutade högskolemyndigheterna 1987 att man parallellt, och på försök, skulle starta en motsvarande direktutbildning på 130 poäng. Studenterna rekryterades från bland annat naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga linjerna. Direktutbildningens första år var likvärdiga med de övriga inriktningarna på hälso- och sjukvårdslinjen. Den yrkesinriktade delen fokuserade på de kunskaper och färdigheter som krävdes av en sjuksköterska inom diagnostisk radiologisk verksamhet.

Annica Magnusson

leg. röntgensjuksköterska inom diagnostisk radiologi och f.d förbundsombudsman på Vårdförbundet

FORTSÄTTNING FÖLJER I FÖRSTA NUMRET AV RÖRET 2020